

## בבא קמא יא

משה שווערד

### 1. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף י עמוד ב

יט] הא לאו הכי הו"א נבילה דמזיק הוא השתא אי אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה וכו' דידיה מיבעיא - הרא"ש [לעיל ט. סימן ה הנ"ל אות י] מביא שיטת ר"ת שמהני נתינת סובין רק היכא דלית ליה קרקע מיטב או כסף, ופליג על הרי"ף שפוסק כמו ר"פ ור"ה בר"י [לעיל ז ב] שכל מילי מיטב. הרא"ש מביא שני פירושים בביאור שיטת ר"ת, לפי פירוש ראשון סובר ר"ת שר"ה ור"פ לא פליגי, והא דאמרו ר"פ ור"ה בר"י דכל מילי מיטב מיידי היכא שלית ליה מעות. ולפי פירוש שני סובר ר"ת שפליגי אלא שהלכה כר"ה כיון שהגמ' קבעה התירוץ של ר"ה באחרונה [אף על פי שהיה לפני ר"פ] כיון שהיא עיקר.

ומקשה הרא"ש מגמ' דידן שמקשה למה צריך פסוק שיכול לשלם בנבילה הרי בל"ה יכול לשלם בכל דבר אפ' סובין, ולפי ר"ת אפשר לתרץ שצריך פסוק היכא שיש למזיק כסף או מיטב שאז אינו יכול לשלם בסובין וקמ"ל קרא דאעפ"כ יכול לתת הנבילה. ...

א. החזו"א [סימן ז - ה] מתרץ דהמקשן הבין שהנבילה הוי דניזק בתורת תשלומין, ולכן הבין שאין הבדל בין נבילה זו לשאר נבילות, והיכא דאית ליה מיטב או כסף אינו יכול לשלם אף בנבילה זו. והתרצן מתרץ שנ"מ לענין פחת נבילה כוונתו שנבילה הוי דניזק כיון שהנבילה לא הוזקה, ולכן הוי הפחת לניזק כיון שנבילה דידיה היא, וגם היכא דיש למזיק כסף או מיטב הוי נבילה לניזק כיון שאינה כלולה בהניזק.

... ויוצא לענין החקירה של האפיק"י, שלפי האפיק"י והחזו"א המקשן הבין שהנבילה הוי תשלומין והתרצן לומד שהנבילה אינה בכלל הניזק. ולפי הדבר"י גם המקשן וגם התרצן למדו שהנבילה אינה בכלל הניזק. ולפי הגר"ש אפשר לומר שגם התרצן ס"ל שהוי בגדר תשלומין.

### 2. ספר שערים מצויינים בהלכה

השתא אי אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה כו'. הקשו האחרונים, הא ככהאי גוונא אסור מדין סחורה בדברים אסורים, ליקח מזה ולמכור במקום אחר. ותירץ הגאון רבי עקיבא איגר, דעל המזיק ליכא איסורא במה דפורע חובו בזה, ואין בזה שם סחורה, וגם על הניזק ליכא איסורא לדמותו לקונה ע"מ למכור, כיון דהמזיק אין צריך לשלם לו מדבר אחר, וכידו ליתן לו אפילו סובין, ממילא במה דמקבל חובו הוי כנודמנו בידו ואינו דומה ללוקח. וכ"כ בשו"ת שו"מ (מהד"ת ח"ג סי' סה) דכל דלא ניחא ליה בהאי מסחר רק שקרה מקרה שהבהמה שלו ניזק, והניזק צריך לקחת הנבילה והטרפה שהזיק לו הוי כנודמנו, ואף דיש פוסקים דהאריכו בזה אי מותר לקנות ממי שנודמן לו, י"ל דלמה יקנה כלל, אבל כאן דנותן לו בשיווי נזקו והוי כמו סובין.

וזה לא ניחא ליה כלל. וראיתי בתשו' שו"מ (מהד"ג ח"ג סי' ל) שהגאון מו"ה דובעריש בן הפני יהושע, הביא ראיה מהגמ' כאן דאיסור סחורה בדברים האסורים הוא מדרבנן, דאם הוא מה"ת, מה קושית הגמ' דידיה מיבעיא, הא לא מצי יהיב ליה טרפות ונבלות, ולכך כתיב והמת יהיה לו דהו"ל כנודמנו, אע"כ דהוי רק מדרבנן. ועי' בשו"ת נוב"י (מהד"ת יו"ד סי' סב-סג) שהסכימו כל הראשונים שהוא רק מדרבנן. אבל בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' קד-קו) כתב, שכמעט כל הראשונים ואחרונים הסכימו שהוא איסור דאורייתא. וכ"כ בבית אדם (סי' סד). ועי' בפת"ש (יו"ד סי' קיג סק"ו) ובדרכ"ת (שם ס"ק כה) ובדעת תורה (סי' ס סק"ו) ושד"ח (מער' ס כלל נח) שהאריכו הרבה בזה. וע"ע מש"כ בשמ"ב (ח"א סי' סד).

### 3. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף יא עמוד א

ד] האי טורח נבילה ה"ד אילימא דבבירא שויא זוזא ואגודא שויא ארבע כי טרח בדנפשיה טרח - הרא"ש כתב שהלכה כמ"ד שטורח נבילה הוי על המזיק דתניא כוותיה. ומבאר הרא"ש דטורח נבילה הכוונה לחיוב תשלומין, אבל עצם ההעלאה מוטל על הניזק. וכ"כ הסמ"ע [סימן תג - י] שהסכמת הפוסקים שהמזיק חייב רק לשלם ולא לטרוח. לשון הרמב"ם [נזק"מ ז - יג] על המזיק לטרוח בנבילה עד שממציא אותה לניזק, וכתבו הפתחי תשובה [סימן תג - א] בשם הבית אפרים והאבן האזל והדבר"י [סימן מז - ד] שמשמע מלשון הרמב"ם שהמזיק מחויב להעלות מהבור, ולא רק לשלם דמי העלאה. ...

ועצם המחלוקת בין הרא"ש לרמב"ם האם הוי חיוב תשלומין או חיוב העלאה בפועל, אפשר לתלות בחקירת האפיק"י [הנ"ל י: אות יד], דאם הא דניזק נוטל נבילה הוי משום שהמזיק לא הויק את שווי הנבילה, מסתבר שטורח ההעלאה הוי על הניזק כיון שהנבילה שלו, והמזיק חייב רק ממון דמי ההעלאה שזה בכלל היזק שעשה המזיק, אבל אם הא דנבילה לניזק הוי בגדר תשלומין, א"כ המזיק חייב לטרוח להעלות הנבילה כדי לתת התשלומין, וכך סוברים הרמב"ם והרמב"ן. ולפ"ז זה הרמב"ן לשיטתו [הנ"ל שם] שסובר שהוי בגדר תשלומין. מיהו גם הרא"ש יכול לסבור שהוי תשלומין, אלא שהתורה עשאתו תשלומין מיד בשעת המיתה [כמש"כ רש"י לעיל], ולכן הוי מיד של ניזק ועליו לטרוח בשלו.

### 4. ספר שערים מצויינים בהלכה

דכו"ע דניזק, והכא בטורח נבילה קמיפלגי. כתב הטור (ח"מ סי' תג) אף על פי שטורח הנבילה הוא על המזיק, כגון אם נפל שור לבורו חייב להעלותו וליתנו לניזק, מ"מ משנודע לו לניזק היה לו להשתדל בו להעלותו, ועל המזיק ליתן לו ההוצאה. וכתב הב"י שכן הוא הסכמת הפוסקים. [ועי' בסמ"ע שם (סק"ה) דאם לא ירצה המזיק להעלותו, ולא ליתן לו הוצאה להעלותו, צריך ליתן דמים של כל הפחת מאשר היה שוה כשהיה חי, וכן משמעות הקרא "כסף ישיב לבעליו והמת", שגם המת ישיב המזיק ויתנהו לידו דניזק, ואז יהיה לו המת בתשלומי דמי נזק, והמותר עד כדי נזקו ישלם לו בכסף אם נפל לבורו כו'. ובטו"ז (שם) תמה עליו, וכי משום שלא נתן ההוצאה שהיא מועטת יהיה נלקה לשלם כל הפחת, ומג"ל לומר כן. וכ"כ בפתחי תשובה (שם סק"א) בשם תשו' בית אפרים (ח"מ סי' לה) עי"ש.

### 5. תוספות מסכת בבא קמא דף יא עמוד א ד"ה אין שמין

אין שמין לא לגנב ולא לגזלן - פ"ה אין שמין הנבילה והשברים לבעלים שיחזיר הגנב הפחת אלא ישלם בהמה שלימה וכלים מעולים והשברים שלו ואף על גב דקיימא לן ישיב לרבות שוה כסף ככסף ואפי' סובין גנב וגזלן שאני משום דכתיב אשר גזל כעין שגזל הלכך צריך להחזיר הגזילה או דמיה ולא סובין וכן משמע בירושלמי מנין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן א"ר אבא בר ממל חיים שנים ישלם ולא מתים עד כדון גניבה גזילה מנין א"ר אבא בר ממל והשיב הגזלה אשר גזל כאשר גזל והיינו טעמא דגנב וגזלן קנו מיד

כשהוציאו מרשות בעלים אבל מזיק לא נתחייב אלא כמו שהזיק וה"ט דמ"ד אף לשואל כיון דחייב באונסין נמצא שקנאו משעה שהוציא מיד הבעלים והדמים הוא דנתחייב כמו גנב וגזול.

#### 6. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף יא עמוד א

[ז] אמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזול וכו' - שיטת רש"י ותוס' והרא"ש אין שמין לגנב וגזול היינו שהגנב והגזול אינם יכולים לשלם ע"י נתינת הנבילה. התוס' מקשים דקיי"ל ישיב לרבות שוה כסף ואפ' סובין, ולמה אין הגזול יכול לתת השברים בתור תשלומין. ותירצו שאני גזול שכתוב והשיב את הגזילה אשר גזל כעין שגזל. ומבאר הרא"ש שקרא קמ"ל שגנב חייב להשיב בהמה או חפץ שלמים, דומה לבהמה או לחפץ שגזל, או דמיו דמה לי הם מה לי דמיהם. ויוצא לפ"ז שיש גזה"כ בגנב וגזול שאינו יכול לשלם בנבילה, וה"ה שאינו יכול לשלם בסובין.

וכתב המחנ"א [גזילה סימן כג] שלפי התוס' והרא"ש אפ' אם אין לגזול מעות אלא סובין, ג"כ אינו יכול לשלם בסובין, אלא חייב למכור הסובין ולשלם במעות, ודמי לפועל שא"ל זיל טרח וזבין [כמש"כ התוס' לעיל ט א]. וכן סובר המנחת שלמה, אבל החזו"א [סימן ז - ה ד"ה ולדינא] כתב שאין אומרים לו זיל טרח וזבין, ודמי לבע"ח שרק אם יש לו מעות חייב לשלם במעות.

#### 7. ספר שערים מצויינים בהלכה

ועי' במחנה אפרים (נוק"מ סי' א) שנסתפק, במי שהזיק חפץ מחבירו, ואח"כ בשעת הפרעון הוזל, כמה חייב לשלם, ואע"פ דלענין גזילה קי"ל שכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה, ואינו יכול לפטור עצמו אפילו להחזיר כלי אחר כמות שגזל כדמוכח במס' פסחים (לב.) וכדפרש"י שם (ד"ה כל היכא דמעיקרא), מ"מ י"ל דדוקא גבי גזול אמרינן כן, משום דכתיב "אשר גזל", כעין שגזל, אבל בשאר מזיק אפשר דסגי כשיחזיר כלי אחר כמו שהזיק, ומצינו דנשתנה דינו של מזיק, כמו שמצינו בגמ' כאן דאין שמין לגזול, ולנזיקין שמין, ודרשו מהאי קרא גופא כדאיתא בירושלמי שהביאו התוס', עי"ש בדבריו.

#### 8. ספר שערים מצויינים בהלכה

א"ל זיל שלים ליה נרגא מעליא. הקשה ר"ת בספר הישר (סי' תרנו) הא גזילות וגנבות אין דנים אותם בבבל. ובמאירי לקמן (פד:) כתב דאם באו לפנינו לדין הואיל ומקבלים עליהם את הדין, דנים בכל מה שיבואו לפנינו עליו.

#### 9. נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף ה עמוד א

שתיק רב. בגמ' מייתו ראייה דמדשתק שמע מינה שהודה לדבריהם שסברי כשמואל דאמר שמין וכתב הרמ"ה ז"ל זה אב בכל התלמוד דשתיקה כהודאה דמיא:

#### 10. ספר שערים מצויינים בהלכה

לחוש חוששת מימנא לא ממניא אלא לשני.  
הקשה השואל בשו"ת הגרע"א (ח"א  
סי' קנח), והא רבא ס"ל במס' נדה (סו.) דאי  
אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, א"כ בלאו  
הכי טמאה בראשון, ומזה הביא רביה

#### 11. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף יא עמוד א

[יא] רד"ה מונין וכו' ואפי' הואי לידה יבישתה - פי' לידה בלי יציאת דם, דאם היתה יציאת דם, בל"ה טמאה משום הדם. ומקשה הפורת יוסף דקיי"ל אין פתיחת הקבר ללא דם, וא"כ ודאי היה גם דם. וכן מקשה הערוך לנר [נדה כז א].

הערוך לנר מתרץ ע"פ שיטת השאלות [שהביא הרא"ש בנדה] שס"ל דהיכא שהולד לא הושלם יתכן שיש פתיחת הקבר ללא דם, ואף שהרא"ש חולק עליו מ"מ יתכן שרש"י סובר כמו השאלות.  
בחי' רע"א מקשה מה הנ"מ מהספק אם יצא מקצת שליא ביום ראשון או שני, הרי בכל מקרה טמאה ואסורה לבעלה מחמת יציאת דם ביום ראשון, דאין פתיחת קבר ללא דם, ומזה רצה השואל [בתשובת רע"א] להביא ראיה לשאלות שולד שלא נגמר צורתו יש פתיחת קבר ללא דם. רע"א דוחה הראיה מהסוגיה כאן.

#### 12. תוספות בבא קמא דף יא/א

דאין מקצת שליא בלא ולד - וא"ת לר"א דאמר חוששין משום דאין מקצת שליא בלא ולד אבל אם היה מקצת שליא בלא ולד לא היתה חוששת ה"ד אי ברה"ר אפי' בחד ספיקא מטהרי' ואי ברה"י אפי' בספק ספיקא נמי טמא דהא תנן (טהרות פ"ו מ"ד) כל ספיקות שאתה יכול להרבות ברה"י אפי' ספק ספיקא טמא [1] וי"ל דשמעתין איירי לענין לאוסרה לבעלה:

#### 13. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף יא/א

דאין מקצת שליא בלא ולד. הקשו בתוספות היכי דמי אי ברשות הרבים אפילו בחד ספיקא וכו' ותירצו וכו'. [2]  
אי נמי דוקא טומאה מחמת מגע דילפינן מסוטה דומיא דסוטה שנאסרה מתחת הבועל אבל טומאה הבאה מגוף האשה לא ילפינן מסוטה וספק ספיקא טהור אפילו ברשות היחיד וכן משמע בנדה דם הנמצא מן הלול ולחוץ אין שורפין עליו את התרומה משום דהוי ספק ספיקא והיכי דמי אי ברשות היחיד וכו' אלא משום דלא ילפינן מסוטה טומאה הבאה מגוף האשה. הרא"ש ז"ל:

#### 14. רשימות שעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת בבא קמא דף יא עמוד א

תוס' ד"ה דאין וכו'. ז"ל דשמעתין איירי לענין לאוסרה לבעלה עכ"ל. גם בספר הכוזרי (ג': מ"ט) העלה כתוס' שאין איסור נדה לבעלה תלוי בטומאת נדה, וז"ל איסור קרבת בשר עם הנדה ועם היולדת אינם מצד טומאה כי אם מצוות מיוחדות הם וכו' עכ"ל. מאידך השיטה מביא בשם הרא"ש תירוץ אחר לקושית התוס' וז"ל דוקא טומאת מגע דילפינן מסוטה דומיא דסוטה שנאסרת מחמת הבועל אבל טומאה הבאה מגוף האשה לא ילפינן מסוטה וס"ס טהור אפילו ברה"י כו' דלא ילפינן מסוטה טומאה הבאה מגוף האשה עכ"ל. ונראה לפרש כי בטומאת מגע נלמדת ההלכה מסוטה להבחין בין מגע וקבלת טומאה ברה"י לבין מגע וקבלת טומאה ברה"ר שכן במגע בדומה לסוטה יש דבר המטמא ודבר אחר המקבל טומאה. אולם בטומאה היוצאת מגופה של האשה אין דבר המטמא ודבר המקבל טומאה. הדם שהוא אב טומאה אינו דבר המטמא את האשה נדה דאשה נדה אינה מקבלת טומאה מהדם שראתה, שאילו כך לא היתה טומאתה אב טומאה - כי אם וולד טומאה. אלא מאחר שנקראת בשם נדה טמאה מעצמה כאב הטומאה. לפי תירוץ הרא"ש יתכן שדין איסור נדה לבעלה שוה לדין טומאת נדה - שלא כשיטת התוס'.

#### 15. ספר שב שמעתתא - שמעתא א פרק יב

ועוד נראה ליישב לפמ"ש תוספות פרק קמא דב"ק דף י"א ... עכ"ל. וביאור הדברים דלא עשתה התורה ספק כודאי אלא לטומאה ברה"י וסוטה דכתיב בה ונטמאה, והו"ל איסור טומאה ועשה הכתוב ספק כודאי וילפינן

מינה לכל הספיקות ולחלק ברשויות בין רשות היחיד לרשות הרבים, אבל ספק איסור אין בהם חילוק רשויות, ומש"ה לענין ספק נדה לטמא טהרות כיון דהו"ל ספק טומאה אמרינן בה ספק טומאה היחיד טמא, ואפילו ספק ספיקא ועשה הכתוב לענין טומאה כודאי, אבל נדה לבעלה אינו משום טומאה, אלא מה שאסורה לבעלה הוא משום איסור נדה שבה ומש"ה כל לבעלה הוי ליה כמו שאר איסורי תורה ואין בהם חילוק רשויות ובספק אסור ובספק ספיקא מותר:

#### 16. ספר שערי יושר שער א - פרק יג

אבל לענין איסור ביאה שסיבת האיסור הוא הלידה וראית דם הנדה שתאסר כל עת נדתה עד שתטהר מטומאתה, אם איכא ספק בלידה או בראיה הוא ספק איסור ולא ספק טומאה, ואף אם יהיה לענין ספק טומאה כודאי טמא לכל חומר טומאת נדה להאסר במקדש וקדשים ונגיעת טהרות, אבל לענין איסור ביאה אכתי ספק יולדת היא דאין דין טומאה לחוד גורם איסור ביאה רק הלידה וראית דם גורמים האיסור

#### 17. ספר אתון דאורייתא - כלל כא

והתוס' בב"ק ד"א ע"א ד"ה דאין כתבו וז"ל ... עכ"ל ומבואר בזה דאיסור יולדת לבעלה איננו משום טומאה רק איסור גרידא הוא כשאר איסורי תורה וע"כ לא שייך ב' הא דס"ט ברה"י ספיקו טמא ופשוט דה"ה דנדה וזבה לבעליהן אינו טומאה רק איסור דנדה וזבה ויולדת כלהו בני חדא ביקתא אינון ע' רמב"ם ה' איסורי ביאה כ"ה ה"ב ועיין בס' שב שמעתתא שמעתתא א' פי"ב שדקדק ג"כ כלל זה מדברי התוס' הנ"ל ותמה על שו"ת זכרון יוסף סי' ע' שמפלפל לומר דנדה לבעלה אסורה אפי' היכא דאיכא ס"ס מטעמא דס"ט ברה"י קי"ל דאפי' אתה יכול להרבות כמה ספיקות טמא עש"ה...

וראיתי בספר הכוזרי מאמר ג' סי' מ"ט כ' וז"ל אמר החבר הטומאה והקדושה ב' עניינים זה כנגד זה לא ימצא האחד אלא בהמצא השני ומקום שאין קדושה אין טומאה כי ענין הטומאה איננו כי אם דבר שאסר על בעליו לנגוע בדבר מדברי הקדושה ממה שהוא מקודש לאלקים כמו הכהנים ומאכלם ומלבושם והתרומות והקרבנות וביהמ"ק וזולת זה הרבה וכן ענין הקדושה דבר שאסר על בעליו לנגוע בדברים רבים ידועים ומפורסמים ורוב מהם תלויים במעמד השכינה וכבר אסרנו אותה ומה שמצינו היום איסור שכיבת הנדה והיולדת אינו מפני הטומאה אבל היא מצוה גרידא מאת הבורא עכ"ל והנה וודאי אין כוונתו דאיסור שכיבת נדה ויולדת בזמן הבית ה' מפאת טומאה שהרי בענין איסור השכיבה אין שום חילוק בין זמן הבית לשלא בזמן הבית ורק כוונתו דמה שאיסור השכיבה נוהג גם עתה אע"פ שענייני טומאה וטהרה רובם אין נוהגים עתה זהו מפאת שאיסור השכיבה איננו משום טומאה כלל מעולם רק ציווי גרידא של איסור הוא מאתו ית' ככל שאר האיסורים וז"פ וא"כ מבואר דס"ל ז"ל דנדה לבעלה איננה טומאה רק איסור:

ועיין עוד בס' אדרת אלי' להגר"א ז"ל פרשת שופטים על הכתוב כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין בין געג לנגע שכ' וז"ל שהתורה נחלקת לששה חלקים טהור וטמא אסור ומותר חייב וזכאי בין דם לדם הוא אסור ומותר כדי לטהר אשה לבעלה בין דין לדין הוא חייב וזכאי בין געג לנגע הוא טמא וטהור עכ"ל ומבואר דדם נדה וזיבה האוסר אשה לבעלה היא בסוג איסור לא בסוג טומאה והיינו בהכרח משום דהאיסור לבעל איננו מפאת טומאה רק איסור גרידא הוא וכנ"ל ומה שכ' כדי לטהר אשה לבעלה כוונתו בהכרח להתיר אלא דנקט לישנא דגמ' ברכות ד' א' ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה וז"פ:

=====

#### 18. תוספות מסכת בבא קמא דף יא עמוד ב ד"ה בכור שנטרף

בכור שנטרף בתוך ל' יום – [1] פ"ה שנהרג ובמת מעצמו לא איצטריך קרא לאשמועינן דאין פודין דהא כתיב ופדויו מבן חדש תפדה אבל נהרג איצטריך לאשמועינן דלא אמרי' אי לאו דאקטיל הוי חי ולא נפל הוי ולפרקיה משמע קצת דאם קים לן בגויה דכלו לו חדשיו וחי היה חייב לפדותו ... [2] ומפ' ר"ת שנטרף היינו שנעשה טרפה והשתא מדמי ליה שפיר בהקומץ לבכור שיש לו ב' ראשים דהוי נמי טרפה.

### 19. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף יא עמוד ב

ה] בכור שנטרף בתוך ל' יום אין פודין אותו - רש"י מפרש שנהרג תוך ל' יום. ומבאר ר' ישעיה בשיטה דסתם ולד נהרג ע"י חיה טורפת ולכן קרי ליה נטרף. התוס' מפרשים שנעשה טריפה תוך ל' אין פודים אותו אפ' חי ביום ל' אינו חייב בפדיון. ...

השער המלך [טומאת מת ט - יב] מקשה למה פודים בכור אחרי ל' יום, הרי אכתי יש ספק אולי הוא טריפה עד שיהיה בן י"ב חודש. ואין לומר שהולכים אחר הרוב, דאין הולכים בממון אחר הרוב.

[1] היד דוד מתרץ שהכא גזה"כ הוא שתוך ל' אין פודים אותו אפ' כלו לו חדשיו, ואחר ל' פודים אותו ולא חיישינן לספק טריפה, חוץ מהיכא שרואים בו סימני טריפה.

[2] רע"א [תשובה תנינא סו"ס קמח] וההפלאה [כתו' טו: לתד"ה לא] ובשי' ר' דוד [אות ערב] מתרצים שהכא אזלינן אחר הרוב [לענין ממון] כיון שכבר נפסק לענין דיני נפשות שהוחזק לאינו טריפה, ואדם ההורגו חייב מיתה.

### 20. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף יא עמוד ב

יא] רד"ה במסירה תנן - בפ"ק דקידושין דכיון דמסר לו באפסר קנאה אף על פי שלא משכה מרשות מוכר - התוס' [קידו' כה: ד"ה בהמה] מוכיחים מתוך לשון רש"י דמסירה בעינן מיד ליד וכן פירש ריב"ם. שיטת ר"י ורשב"ם שא"צ מסירה מיד ליד, מיהו בעינן שהמוכר יאמר לקונה לך חזק וקני.

ומפשטות התוס' היה משמע שגם בנוכחות המוכר צ"ל לך חזק וקני אבל מהגמ' [ב"ב נ"ב ב] מבואר [לענין קנין חזקה בקרקע] שבפני המוכר א"צ לומר לך חזק וקני. הרמב"ן והרשב"א [ב"ב עו ב] והמ"מ [מכירה ג - ג] כתבו גם לענין קנין מסירה שלפני המוכר [בנוכחות המוכר] מהני הקנין של הקונה, אף אם המוכר שותק ולא אמר לך חזק וקני.

האבן האזל [שכנים ב - י] חוקר האם אמירת לך חזק הוי נתינת רשות בלבד [מצד המוכר] וכל הקנין נעשה מצד הקונה או דאמירת לך חזק וקני איכא הקנאה מצד המוכר. ומזה שבפני המוכר א"צ לומר לך חזק וקני מוכן יותר אם הוי נתינת רשות ולכן לפניו מהני שתיקתו במקום נתינת רשות. ומביא האבן האזל שנחלקו בזה הקה"ח והנה"מ [רי"ס רמד] לפי הנה"מ כל הקנין מצד הקונה ומצד המוכר סגי בהסכמה והתרצות שחבירו יקנה, ולדעת הקה"ח בעינן הקנאה מצד המוכר.

וכתבו האחרונים שאף למ"ד שבכל קנין א"צ הקנאה מצד המוכר, בקנין מסירה לכו"ע בעינן הקנאה מצד המוכר, דזה חלק מעיקר הקנין שיש מסירת החפץ מצד המוכר.

ומסתבר שלפי רש"י שבעינן מסירה מיד ליד הוי הקנאת המוכר חלק מהקנין, אבל לפי תוס' שא"צ מסירה מיד ליד הוי הקנין מצד הקונה, וגדר מסירה הוי שבזה הקונה עושה הכנסה לרשותו כמו במשיכה והגבהה, ואמירת לך חזק וקני הוי נתינת רשות. מיהו אפשר שגם לפי התוס' מהות קנין מסירה הוי מסירה והקנאה מצד המוכר, ואף שא"צ מסירה מיד המוכר מ"מ מתקיים הקנאת המוכר ע"י אמירת לך חזק וקני. ולפ"ז ניחא שתוס' ס"ל שבקנין מסירה בעינן אמירת לך חזק וקני גם בנוכחות המוכר כיון שבזה עושה הקנאה לקונה. ועיין להלן אות יב.

### 21. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף יא עמוד ב

טז] רד"ה שומר שמסר לשומר פטור - הראשון בכל אותן דינים שהיה פטור אם היתה אצלו פטור נמי השתא - שיטת רש"י שאם השני פשע אז הראשון יהיה חייב, כיון שהראשון היה חייב אילו הפשיעה היתה אצלו, ורק אם נאנסה שאז הראשון היה פטור אם זה היה קורה אצלו [וכן גניבה ואבידה אצל ש"ח] אז הראשון פטור. ולכאורה קשה למה הראשון חייב הרי הוא לא פשע שמסר לבן דעת. וי"ל דרש"י סובר שהראשון לא נפטר משמירה ע"י מסירה לאחר אלא הוי כשומר ע"י שליח, ואם השליח פשע אכתי המשלח חייב.

הרמב"ן, הרשב"א, הר"ן והנ"י בב"מ [לו א] חולקים וס"ל שהראשון פטור לגמרי, ואם השני פשע הוא חייב והראשון פטור, ואפ' אין לשני ממה לשלם הראשון פטור, שהרי טוען העמדותי לך בן דעת במקומי. סברת הרמב"ן שהראשון מסתלק מהשמירה כיון שהעמיד שני במקומו.



מיהו היכא שהראשון שומר שכר והשני ש"ח, כתב הרמב"ן שהראשון חייב על גניבה ואבידה, שלענין זה לא העמיד אחר במקומו, ומ"מ אין הראשון חייב עד שהשני ישבע שלא פשע, ואז חייב ראשון על גניבה ואבידה. וכתב בש"ר שמואל שיוצא מהרמב"ן והנ"י חידוש שאפשר למסור חלק מחיובי השמירה לאחר. המאירי מביא שיטת קצת מפרשים שגם שומר שכר שמסר לש"ח פטור לגמרי אף מגניבה ואבידה. וכן לומד הגר"ח [נזק"מ ד - יא] בשיטת הרמב"ם. הגר"ח מבאר הטעם משום שהשומר הראשון כשמסר לשני הסתלק לגמרי כיון שמסר לבן דעת. המאירי מקשה על שיטה זו, במה יפטר הראשון במה שאילו אירע אצלו היה חייב וא"כ הרי הרויח בגרעון שמירתו.

## 22. ברכת אברהם

ולפ"ז נראה דשיטת רש"י ותוס' דיסוד הפטור שומר שמסר שומר הוא מטעם דיהיב ל"י גזר'א בחריק'י, ולפ"י בשו"ס שמסר לשו"ה דהגזר'א חיו' בחריק'י נגמרי שהרי חיו' שומר נגזי גו"ה, מ"מ נענין פשיטה שפיר הוא גזר'א בחריק'י (זה דנה בפירוש הגר"ח בשיטת הרמב"ם) וצ"ה"ד דזה שומר נגזי דעת זהו קיום השמירה המוטלת עליו, דנענין פשיטה. הרי שומר דב' במקום הא' ושפיר מקרי שומר ובשו"ס שמסר לשו"ס חפ"י נענין גו"ה ג"כ נתקיימה שמירתו של הא' ע"י דב'. וכל זה היכי דב' באמת שומר כראוי, אבל היכי דפשע ולא שומר הרי לא נתקיימה השמירה ונח עשה שניחותו וח"כ הרי הראשון ג"כ לא שומר, דרק שניחותו של דב' היא נחשבת לשמירה, אבל קצלת חיו' שמירה של דב' עדיין ל"ה שמירה, וכיון דב' לא שומר כראוי שוב חיו' הא' שהרי לא נשמר כראוי. ודוק היטב.

וביאור ענין זה נראה עפ"י חקירת מנן הגר"ח ז"ל בספרו בכלכות ח"מ פ"ד הי"א שחקר האם צמח שומר נגזי דעת יכול להסתלק מעיקר חיו' שמירה שלו ובעל דין שומר שלו נגמרי, ונגזי הא' דה"ל לריך להחזיר לבעלים ע"י מהני שומר נגזי דעת שיהא במקום הבעלים או דמיא דכיון דכנס בשמירה שוב חיו' יכול להסתלק מה ע"י ורק דכיון דיהיב ל"י גזר'א בחריק'י ע"כ מופטר צדקו.

## 23. ספר נחלת משה

דף י"א ע"ב: שהרי מסר לבן דעת וכו'. לכאורה כוונת עולא הוא דכיון שמסר לבן דעת ח"כ הוי כנעל צפניה כראוי דפטור. אבל קשה ח"כ למה אם השני פשע חיו' הראשון והלא הראשון יכול לומר דכיון שמסרתיה לבן דעת הוי כאילו נענתי צפניה כראוי ומה שהשני פשע ליהוי כמו נפרצה צלילה או שפרצה ליסטים דאמרינן לקמן זה: דפטור דלא הו"ל לאסוקי אדעתיה וליכא למימר דאח"כ דהראשון פטור אף אם השני פשע דהלא כתבו התוד"ה לא מציעא וכו' דפטור אם נגזרה או נאצדה ומשמע דפשיטה חייב לכן נ"ל דאין כוונת עולא דהמסירה לבן דעת הוי כנעל צפניה כראוי אלא הטעם דפטור עולא הוא משום שהשומר השני הוי שלוחו של ראשון ושלוחו של אדם כמותו והוי כאילו ששומרה הראשון בעלמו.

## 24. תוספות מסכת בבא קמא דף יא עמוד ב ד"ה לא מבעיא

לא מבעיא שומר חנם שמסר כו' - פ"י דפטור אם נגנבה או נאבדה ומיהו שומר שכר כי משלם משלם לבעלים כדאמרי' בהמפקיד (ב"מ לו:): דהלכה כר' יוסי דאמר אין הלה עושה סחורה בפרתו של חברו.

## 25. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף יא עמוד ב

[ז] תד"ה לא ... פי' אף שהבעלים מסרו לשומר חנם שפטור על גניבה ואבידה, והשומר חנם מסר לשומר שכר, מ"מ אם יקרה גניבה ואבידה ואז השומר השני חייב [כיון שהוא ש"ש], ישלם הש"ש לבעלים ולא לשומר הראשון, דהתשלום הוא תמורת הפרה שהוא ממון הבעלים, ואין השומר צריך להרויח מאבידת פרתו של חברו.

השיטה מביא מחלוקת האם הבעלים חייב לשלם לשומר חנם השכר שנתן לשומר השני או דהבעלים פטורים כיון שהם לא נתנו לו לשמור. המהר"י כץ כתב שהבעלים פטור, והר"מ מסרקסטה סובר שהבעלים ישלמו השכר. הפ"ת [סימן קיז - א] הביא המחלוקת לדינא.

## 26. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף יא עמוד ב

[כ] תד"ה את וכו' לפי טעם זה אם השני נאמן יותר מן הראשון נראה דפטור - הרא"ש [ב"מ פ"ג סימן ו] כתב אפ' יודעים שהשני כשר יותר ג"כ חייב. גם ר' ישעיה בשיטה כאן כתב שאפ' יודעים שהשני נאמן עליו כגון שהפקיד אצלו, אפ"ה השומר הראשון פשע והראשון חייב אפ' נאנסה ביד האחרון. גם הטור והשו"ע [סימן רצא - כו] כתבו חייב אפ' ידוע לכל שהשני טוב וכשר יותר מהראשון. וכתב הגר"א [ס"ק מה] שזה דלא כתוס' בסוגין. מיהו היכא שהפקיד ביד מי שרגיל להפקיד אצלו, כתב השו"ע שהראשון פטור.

## 27. ספר שערים מצויינים בהלכה

מינייה אפילו מגלימא דעל כתפיה. הא דאין גובין מטלטלין מיתמי, פרש"י לקמן (יד: ד"ה מיתמי) דלא משעבדי לבע"ח, דאיכא למימר לאחר מיתת אביהן קנאום. אבל כתוס' ר"י הזקן פירש משום דלא סמיך עלייהו בע"ח, הואיל ואין להם אחריות כמו לקרקע. וכן בחי' הרשב"א במס' קידושין (טו.) כתב, דהא דלא גבי בע"ח מטלטלי דיתמי אינה תורה, דמדינא גבי, אלא משום דלא עיקר אסמכתיה אמטלטלי, והלכך כל שאינן ביד

לוה ממש לא גבי מינייהו, אלא דכל שהוא קיים וישנן תחת ידו גבי מינייהו, משום דשעבוד נכסיו ואפילו שעבוד מטלטלי נגרד אחר שעבוד גופו, וכל היכא דאיהו משתעבד נכסיו נמי משתעבד.

## 28. ספר שערים מצויינים בהלכה

הא אית ליה קלא והא לית ליה קלא. מפרש בתשרי הרא"ש (כלל פו-יא) אע"ג דעבדא כמטלטלי דמי, ואין בעל חוב גובה כמטלטלי דלוקת, גובה מן העבד משום דאית ליה קלא, כי העבד מגיד לכל שעשאו רבו אפותיקי, והיה להם ללקוחות ליזהר והוה כמקרקעי, אבל שור לית ליה קלא, אע"פ שהוא מבעלי חיים ומהלך לפני הכל. וכ"כ סברא זו בסמ"ע (תור"מ סי' קיז ס"ק יט). וכתב הב"ח (תור"מ סי' קיז) דלפי טעמו של הרא"ש, אפילו במלוה על פה אם עשאו לעבד אפותיקי גובה מהלקוחות, כיון דאית ליה קלא ע"י העבד. וכ"כ המאירי דאף במלוה על פה, כל שנתברר בעדים, מפני שאפותיקי של עבד יש לו קול ולוקח הפסיד על עצמו. ועי' ש"ד"א דוקא בשטר, שאם אין שטר אין קול, וכן עיקר. וכ"כ במ"מ (מלוה פי"ח ה"ה) דוקא



### 29. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף יא עמוד ב

כב] עשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה הימנו וכו' מ"ט הא אית ליה קלא - המאירי בשיטה מביא מחלוקת האם מיירי דוקא במלוה בשטר או גם במלוה ע"פ. ... ולפי הדעה הראשונה במאירי בל"ה לא קשה, שדוקא אפותיקי בשטר איכא קלא, אבל אפותיקי בלא שטר או שטר ללא אפותיקי ליכא קלא.

### 30. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף יב. לבתר דנפק אמר להו עולא כו' אפי' מיתמי. הקשה במלא הרועים (אות ע) למה מתחילה כיחש לפני ר"נ, ומפרש דמתחילה השיב עולא לשיטת ר"נ דס"ל שעבודא לאו דאורייתא, דבאמת אינו גובה מיתמי, דלענין מילי דרבנן עבדי כמטלטלי דמי, אך לבתר דנפק אמר לפי שיטתו דס"ל שעבודא דאורייתא, דאף מיתמי ס"ל דגובין.

### 31. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כג/ב

דאמר רב יהודה אמר שמואל בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו במסכת ובפוריא [כד/א] ובאושפיזא

### 32. ספר בניהו בן יהוידע על בבא מציעא דף כג/ב

בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו בדבוריהו. י"ל מאי לשון עבידי דנקיט כאן. ונ"ל בס"ד דגם בהני מילי אין מוציאים מפיהם שקר גמור, אלא עבידי המצאה של סגנון דברים, ששיבו דברים הסובלים שני פירושים, השומע יבין הדברים במשמעות השקר, ובלבם יתכוונו למשמעות האמת, וכיוצא בזה מצינו אצל משה רבנו ע"ה, כששאלו השטן תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא, אמר לו מה אני שיתן לי הקב"ה תורה, דנוהר להשיב דבר דמשתמע לתרי אפי, שלא אמר לא נתן לי תורה, אלא (אתה) [אמר] מה אני שיתן לי הקב"ה תורה, שבלבו כיון לומר אתה אומר שנתן לך, מה אני שיתן לי לבדי, כי לישראל נתנה ואני בכללם, אך השטן הבין שלא נתן לו כלל, ונמצא שאמר דברים דמשתמען לתרי אנפי, והוא לא דבר שקר חס ושלום:

### 33. חזון איש - ספר אמונה ובטחון [ד]

הא דמצינו בגמ' ששינו בדיבורם כמו שאמר עולא לא מניה, הוא בכלל הני תלת מילי שהיו חוששים שאינו לפי מדת הדרך ארץ להתריס נגד חכם פלוני. ושחששו שהחכם יפגע בהן ויבוא הדבר לידי הקפדה ומצאו דרכי שלום לשנות בשביל זה. והדבר מוכרח שהרי יש כאן שאלה למה השתמטו הלא חובת החכם להגדיל תורה ולהאדירה, ואסור למנוע בר, ומי התיר להשתמט, וע"כ שמצא בגון הזה חששות שאדם צריך להתרחק מהן ולא להכנס בנסיונות, ואם הותר לו למשוך ידו מפלפולה של תורה כדי לשמור על מדת הזהירות והזריזות הותר גם כן לשנות.

### 34. דף על הדף בבא קמא דף יב עמוד א

בגמ': לבתר דנפק אמר להו עולא הכי אמר רבי אלעזר אפי' מיתמי אמר ר"נ אשתמטין עולא. וצריך ביאור, למה באמת שינה עולא ממה שאמר רבי אלעזר. וביאר החזון איש (אמונה ובטחון פ"ד), 'והא דמצינו בגמ' ששינו בדיבורם כמו שאמר עולא ב"ק י"א לא מניה, הוא בכלל הני תלת מילי (בבא מציעא כ"ג ע"ב) שהיו

**חוששים שאינו לפי מדת הדרך ארץ להתריס נגד חכם פלוני, ושחששו שהחכם שגה בהן ויבוא הדבר לידי הקפדה ומצאו דרכי שלום לשנות בשביל זה.**

והדבר מוכרח שהרי יש כאן שאלה למה השתמשו הלא חובת החכם להגדיל תורה ולהאדירה, ואסור למנוע בר, ומי התיר להשתמש, וע"כ שמצא כגון הזה חששות שאדם צריך להתרחק מהן ולא להכנס בנסיונות, ואם הותר לו למשוך ידו מפלפולה של תורה כדי לשמור על מדת הזהירות והזריזות, הותר גם כן לשנות'.

### **35. דף על הדף בבא קמא דף יא עמוד א**

בגמ': דההוא גברא דשאל נרגא מחבריה וכו': כתב בספר "פניני רבנו יחזקאל" וז"ל: שמעתי פעם מרבנו [הגאון רבי יחזקאל אברמסקי] צוק"ל שסיפר שנסע פעם אחת ברכבת יחד עם הגאון מאור הגולה רבי משה מרדכי עפשטיין צוק"ל הגאב"ד ור"מ דסלבודקה, ואמר האחד להשני חידו"ת בענין הגמרא דב"ק י"א בההוא גברא דשאל נרגא מחבריה וכו', ולפי החידו"ת הללו יוצא נפקמ"נ אם השואל שבר את הנרגא בידים, או שהנרגא נשבר מעצמו, וטען השני שהלא בגמרא כתוב שהשואל שבר, והשיב הראשון לא כי, אלא בגמרא כתוב שהנרגא נשבר, וכאשר הגיעו למקומם - ראשית דבר שמו פעמיהם לבית מדרש היותר קרוב שם [מרחק של יותר מארבעה קילומטר!], אע"פ שלא לשם היתה מטרת נסיעתם, אלא כדי לברר ולראות מה כתוב בגמרא, וראו שסוגיא זו הלא נמצאת פעמיים בש"ס, גם בב"ק י"א א', וגם בב"מ צ"ו ב', והנה בב"ק כתוב "תברה", ואילו בב"מ כתוב "ואיתבר"

=====

### **36. שעורי ר' דוד מסכת בבא קמא דף יא עמוד א**

תרעו) מחלוקת הרא"ש והיש"ש בפחת קודם שנודע לניזק [ולמזיק] אי הוי על המזיק ונראה דזה תלוי במחלוקת הרמ"ה והיש"ש (הובא לעיל ס"ק תרס"ה).

**דהנה היש"ש לקמן (פ"ג סי' ל"א) הביא דעת הטור והרא"ש, דפחת - נבילה לניזק הוי דוקא משעה שנודע לניזק שמת, אבל כל זמן שלא נודע לו, אין הפחת שלו, ומשום דעיקר הטעם דפחת נבילה דניזק הוא כדי שלא יתעצל, ולא היה לו להשהותה עד שתפסד, וכל זמן שלא נודע לו מה היה לו לעשות, וכתבו דה"ה לענין אם הוזלה הבהמה.**

והיש"ש תמה, דמניין להם סברא זאת, ועוד, דכתב הטור, דגם שבח נבילה דחולקין הוי מעת שנודע לו, ולענין שבח מה תלוי בדיעה.

**ולכן חולק היש"ש וסובר דאף שלא נודע לניזק, הפחת שלו משעת המיתה, דהתורה הקילה לגבי תשלומין דהפחת לניזק ואפי' הוזלו, והשבח חולקין (ועי' ס"ק הבא).**